Klub 44

Liga zadaniowa Wydziału Matematyki, Informatyki i Mechaniki, Wydziału Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego i Redakcji *Delty*

Termin nadsyłania rozwiązań: 30 VI 2005

Skrót regulaminu

Każdy może nadsyłać rozwiązania zadań z numeru n w terminie do końca miesiąca $n+2$. Szkice rozwiązań zamieszczamy w numerze $n+4$. Można nadsyłać rozwiązania czterech, trzech, dwóch lub jednego zadania (każde na oddzielnej kartce), można to robić co miesiąc lub z dowolnymi przerwami. Rozwiązania zadań z matematyki i z fizyki należy przesyłać w oddzielnych kopertach, umieszczając na kopercie dopisek: **Klub 44 M** lub **Klub 44 F**. Oceniamy zadania w skali od 0 do 1 z dokładnością do 0,1. Ocenę mnożymy przez współczynnik trudności danego zadania: $WT = 4 - 3S/N$, gdzie S oznacza sumę ocen za rozwiązania tego zadania, a N – liczbę osób, które nadesłały rozwiązanie choćby jednego zadania z danego numeru w danej konkurencji (**M** lub **F**) – i tyle punktów otrzymuje nadsyłający. Po zgromadzeniu **44** punktów, w dowolnym czasie i w którejkolwiek z dwóch konkurencji (**M** lub **F**), zostaje on członkiem **Klubu 44**, a nadwyżka punktów jest zaliczana do ponownego udziału. Trzykrotne członkostwo – to tytuł **Weterana.** Szczegółowy regulamin został wydrukowany w numerze 2/2002 oraz znajduje się na stronie http://www.mimuw.edu.pl/delta/regulamin.html.

Zadania z fizyki nr 400, 401

Redaguje Jerzy B. BROJAN

400. Dlaczego dźwięk słychać dalej w kierunku wiatru? (Oczywiście, prędkość wiatru jest mniejsza od prędkości dźwięku.)

401. Jak wiadomo, w Europie częstotliwość sieciowa wynosi 50 Hz, a w USA – 60 Hz. Aby zrozumieć powód, dla którego niekorzystny byłby wybór częstotliwości znacznie większej lub znacznie mniejszej, rozważmy następujący model (rys. 1). Odbiornik energii (opornik R) jest dołączony do źródła napięcia przemiennego przez transformator o indukcyjności uzwojenia wtórnego L i współczynniku indukcji wzajemnej między uzwojeniami M. Ponadto w obwodzie występuje opornik R_1 odpowiadający oporności przewodów i uzwojenia transformatora oraz drugi transformator opisany parametrami L_2 i M_2, do którego dołączony jest opornik R_2. Ten drugi obwód symbolizuje prądy wirowe wzbudzane w przewodnikach, które przypadkiem znajdą się w pobliżu kabli doprowadzających energię do właściwego odbiornika.

a) Jaki warunek muszą spełniać wymienione parametry, aby stosunek strat energii (łącznej mocy traconej na opornikach R_1 i R_2) do mocy dostarczanej do opornika R osiągał minimum dla pewnej częstotliwości?

b) Jeśli powyższy warunek jest spełniony, to jakim wzorem dana jest optymalna częstotliwość?

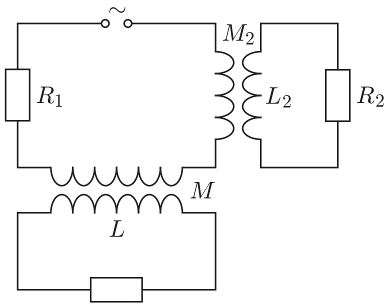

Rys. 1

Rozwiązania zadań z fizyki z numeru 2/2005

Przypominamy treść zadań:

392. Izolowany termicznie cylinder jest podzielony nieprzewodzącym ciepła tłokiem na dwie równe części zawierające jednakowe ilości tego samego gazu o temperaturze T_0 pod ciśnieniem p_0 (rys. 2). Do wnętrza doprowadzamy pewną ustaloną ilość ciepła Q (np. grzałką elektryczną). W którym przypadku ciśnienie wzrośnie bardziej: gdy całe ciepło dostarczymy do jednej części cylindra, czy gdy do każdej części dostarczymy połowę?

Rys. 2

393. Jak wiadomo, silny magnes wrzucony do pionowej rury miedzianej lub aluminiowej spada dość powoli ze względu na efekty indukcyjne (prądy wirowe wzbudzane w rurze). Czy dwa takie magnesy połączone ze sobą jak na rysunku 3a spadają szybciej, czy wolniej niż pojedynczy magnes? A jak szybko – w porównaniu z tymi dwoma przypadkami – spadają te dwa magnesy rozdzielone lekką niemagnetyczną przekładką (rys. 3b)? Należy podać fizyczne uzasadnienie odpowiedzi.

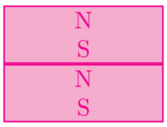

Rys. 3a

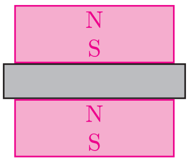

Rys. 3b

392. Oznaczmy objętości obu części cylindra po dostarczeniu ciepła przez V_1 i V_2, ich temperatury przez T_1 i T_2, ciśnienie (jednakowe) przez p, a liczbę moli w każdej z części przez n. Spełnione są równania

$$pV_1 = nRT_1, \qquad pV + 2 = nRT_2$$

Energia wewnętrzna gazu jest dana wzorem $U = nC_V T$, a przyrost całkowitej energii wewnętrznej w każdym z rozpatrywanych przypadków jest równy Q. Stąd

$$2nC_V T_0 + Q = nC_V(T_1 + T_2) = \frac{C_V}{R} p(V_1 + V_2) = \frac{2C_V}{R} pV_0$$

Równanie to obowiązuje dla dowolnego podziału Q, czyli wzrost ciśnienia nie zależy od tego podziału. (Dość podobne były przed wieloma laty zadania 198 i 257.)

393. Z doświadczeń przeprowadzonych przez autora wynika, że magnesy połączone „na styk” spadają wolniej, niż magnes pojedynczy, natomiast odsunięte od siebie – z prędkością pośrednią. Aby to wyjaśnić, zauważmy, że podwójny magnes wytwarza silniejsze pole, a stąd i silniejsze prądy wirowe, niż pojedynczy. Oddziaływanie *każdego* z magnesów składowych z tymi prądami będzie silniejsze, a zatem przy niezmienionej prędkości spadania siła hamująca wzrosłaby więcej niż dwukrotnie w porównaniu z przypadkiem pojedynczego magnesu. Ponieważ ciężar magnesów wzrósł dwukrotnie, więc logicznym wnioskiem jest zmniejszenie prędkości spadania. Rozsunięte magnesy wytwarzają pole słabsze, niż zetknięte ze sobą, dlatego i efekt hamowania jest słabszy (ale silniejszy, niż dla pojedynczego magnesu).

Klub 44

Termin nadsyłania rozwiązań:
31 VIII 2005

Zadania z matematyki nr 503, 504

Redaguje Marcin E. KUCZMA

503. Wyznaczyć najmniejszą liczbę dodatnią a, dla której zachodzi implikacja: Jeżeli funkcja $f\colon \langle 0;1\rangle \to \langle 0;\infty)$ spełnia warunki $f(1)=1$ oraz

$$f(x+y) \geqslant f(x)+f(y) \qquad \text{dla } x\in\langle 0;1\rangle,\ \ y\in\langle 0;1-x\rangle,$$

to $f(x)\leqslant ax$ dla $x\in\langle 0;1\rangle$.

504. Gra: odgadywanie liczby. Przeciwnik wybiera liczbę ze zbioru $\{0,1,\ldots,15\}$. Mamy prawo zadać 7 pytań, oczekując odpowiedzi *Tak* lub *Nie*. Przeciwnik na wszystkie pytania odpowiada; wolno mu przy tym skłamać, ale co najwyżej jeden raz. Podać taktykę gwarantującą prawidłowe rozpoznanie wybranej liczby.

Zadanie 504 zaproponował pan Paweł Najman z Jaworzna.

Rozwiązania zadań z matematyki z numeru 2/2005

Przypominamy treść zadań:

495. Wyznaczyć zbiór tych liczb wymiernych dodatnich, które można przedstawić w postaci ułamka $\dfrac{a^3+b^3}{c^3+d^3}$ dla pewnych liczb naturalnych a, b, c, d.

496. Punkt I jest środkiem okręgu wpisanego w trójkąt ABC. Prosta AI przecina okrąg opisany na trójkącie BIC w punktach I i D; prosta BI przecina okrąg opisany na trójkącie CIA w punktach I i E; prosta CI przecina okrąg opisany na trójkącie AIB w punktach I i F. Wyznaczyć największą możliwą wartość iloczynu $\dfrac{|AI|}{|AD|}\cdot\dfrac{|BI|}{|BE|}\cdot\dfrac{|CI|}{|CF|}$.

495. Wykażemy, że *każda* dodatnia liczba wymierna ma przedstawienie wymaganej postaci. Weźmy dowolną liczbę wymierną $x>0$.

Rozpatrzymy najpierw przypadek, gdy $1<x<2$; tak więc $x=m/n$ $(m,n\in\mathbb{N})$, $n<m<2n$. W tym przypadku wystarczy przyjąć

$$a=c=m+n,\quad b=2m-n,\quad d=2n-m;$$

wówczas $a+b=3m$, $ab=2m^2+mn-n^2$,

$$a^3+b^3=(a+b)[(a+b)^2-3ab]=3m(3m^2-3mn+3n^2),$$

podobnie wyrażamy c^3+d^3 i otrzymujemy

$$\frac{a^3+b^3}{c^3+d^3}=\frac{3m(3m^2-3mn+3n^2)}{3n(3n^2-3nm+3m^2)}=x.$$

W przypadku ogólnym, gdy x jest dowolną liczbą wymierną dodatnią, znajdujemy liczbę wymierną $y=k/\ell$ taką, że $1<xy^3<2$. W myśl konkluzji poprzedniego przypadku liczba xy^3 daje się zapisać jako ułamek

$$\frac{A^3+B^3}{C^3+D^3};\qquad A,B,C,D\in\mathbb{N}.$$

Stąd dostajemy żądane przedstawienie liczby x:

$$x=\frac{1}{y^3}\cdot\frac{A^3+B^3}{C^3+D^3}=\frac{(A\ell)^3+(B\ell)^3}{(Ck)^3+(Dk)^3}.$$

496. Punkt K,w którym prosta AI przecina ponownie okrąg opisany na trójkącie ABC, jest środkiem łuku BC, więc cięciwy KB, KC mają równą długość k. Tę samą długość ma też odcinek KI (fakt znany lub łatwy do udowodnienia). Zatem okrąg opisany na trójkącie BIC ma środek w punkcie K, a odcinek ID jest jego średnicą.

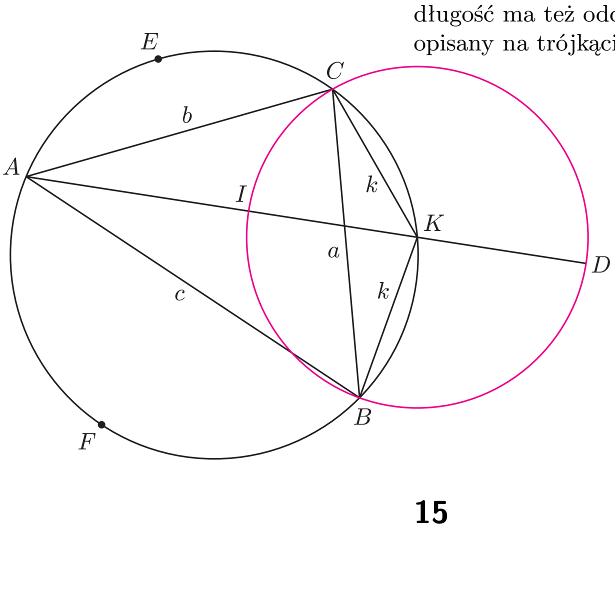

Twierdzenie Ptolemeusza, zastosowane do czworokąta $ABKC$, daje równość $|AK|\cdot a=bk+ck$ (gdzie jak zwykle a, b, c to długości boków trójkąta ABC). Stąd

$$\frac{|AI|}{|AD|}=\frac{|AK|-|KI|}{|AK|+|KI|}=\frac{\dfrac{bk+ck}{a}-k}{\dfrac{bk+ck}{a}+k}=\frac{b+c-a}{b+c+a}$$

i z nierówności między średnią geometryczną i średnią arytmetyczną trójki liczb wynika, że

$$\frac{|AI|}{|AD|}\cdot\frac{|BI|}{|BE|}\cdot\frac{|CI|}{|CF|}=\frac{b+c-a}{b+c+a}\cdot\frac{c+a-b}{c+a+b}\cdot\frac{a+b-c}{a+b+c}\leqslant\frac{1}{27}.$$

Ponieważ dla trójkąta równobocznego zachodzi równość, szukane maksimum wynosi 1/27.